

ІСТОРИЯ ВИВЧЕННЯ ПТАХІВ ВОДНО – БОЛОТНИХ КОМПЛЕКСІВ ВЕРХНЬОГО І СЕРЕДНЬОГО ПОБУЖЖЯ

Матвійчук О.А.

**Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
21100, м.Вінниця, вул. Острозького, 32, ВДПУ ім. М. Коцюбинського,
кафедра біології**

Вивчення сучасного стану фауни будь-якого регіону неможливе без ознайомлення з результатами спостережень, які проводилися на даній території в минулому і є необхідними для порівняльної характеристики якісних та кількісних показників її популяцій. Зважаючи на це, ми здійснили спробу оцінити стан вивченості аквально-болотних комплексів Верхнього і Середнього Побужжя у хронологічному аспекті.

Перші наукові записки, що стосуються орнітофауни Побужжя, зустрічаються у роботах Гюльденштедта і Палласа, що датуються, відповідно, 1787 та 1811 роками [13]. В ході вивчення значної за площею території - від Волги до Південного Бугу - вони представили загалом окремі відомості про місцеві види птахів. Детальнішими були результати роботи А. Нордмана в 1834 р., присвячені вивченню південних українських земель, у тому числі середньої і нижньої течії Пд. Бугу. Наприкінці ХІХ століття в 1879 р. фауну околиць м.Умані досліджував Г.Ф. Гебель [13].

Наступним важливим етапом вивчення орнітофауни Поділля на початку ХХ ст. були дослідження В. Храневича (західні і центральні Подільські землі) [14], В.Ю. Герхнера (південна частина Літинського повіту Подільської губернії) [2], Л.А. Портенка (верхня і середня течія Південного Бугу та найбільші його притоки) [11,12] та М. Бурчака-Абрамовича (головні притоки верхньої течії Південного Бугу) [1]. Обмежившись територією Подільської губернії, вони отримали дані про якісний і кількісний склад орнітопопуляцій регіону та екологію окремих її представників. Крім того, у їхніх роботах представлені дані про характер перебування, ступінь поширення на території та фенодати міграційних і репродуктивних процесів для більшості видів. Варто

відзначити велике значення отриманого в ході експедицій фактичного матеріалу - спостережень та зібраних колекцій тушок - для формування уявлень про структуру і стан орнітофауни, а перш за все, про видовий склад та чисельність птахів Подільських земель. Упродовж наступних сорока років спостерігається спад наукової роботи на Поділлі. Лише у 1972 році В.І. Гулай починає досліджувати водно-болотні мисливські птахи західного Лісостепу України [3,4,5,6]. У ході семи польових сезонів ним зібрані дані про вікову і статеву структуру популяцій, особливості репродуктивних та міграційних процесів її представників, залежність кількісного і якісного складу птахів від біотичних, абіотичних і антропогенних процесів [5].

Рівень вивченості аквальної орнітокомплексу Вінниччини був дуже низьким. Поодинокі статті і тези друкувались у збірках місцевих конференцій [7] і, відтак, були доступні обмеженому колу користувачів.

Популяризації природоохоронної роботи, і зокрема вивченню птахів регіонів сприяло створення мережі ІВА територій, ініційоване Українським товариством охорони птахів. На Вінниччині в цьому напрямі працювали І. Шидловський, Б. Розумовський, С. Любущенко, С. Лопарьов [8]; на Хмельниччині – В. Новак, чий публікації, присвячені окремим видам та групам птахів, періодично друкуються у фахових журналах [9,10].

Отже, підсумовуючи вищесказане, варто зауважити, що на сьогодні практично відсутні нові відомості про стан орнітофауни водно-болотних угідь Верхнього і Середнього Побужжя в цілому. Саме тому нами здійснюється систематичне вивчення популяційної структури птахів даного регіону.

Література:

1. Бурчак-Абрамович М. До орнітофауни північного Поділля (Попереднє повідомлення) // Зб. праць зоол. музею.- К., 1935.- №14.- С.137 – 141.
2. Герхнер В.Ю. Матеріали до вивчення птахів Поділля // Зб. праць зоол. музею.- К., 1928.- №5.- С.151 – 192.

3. Гулай В.И. К популяционной экологии некоторых водоплавающих и болотных птиц Подолии // Матер. VI Всесоюз. орнитол. конф.- М., 1974.- Ч.2.- С. 257 – 258.
4. Гулай В.И. Структура популяций и численность водоплавающих и болотных охотничьих птиц верховья Южного Буга // Вестн. зоологии.- 1975.- №6.- С.69 – 72.
5. Гулай В.И. Экологическая характеристика водно-болотных охотничьих птиц западной лесостепи Украины: Автореф.дис. ...канд.биол.наук.- Днепропетровск, 1980.- 23 с.
6. Гулай В.И. Экология обыкновенной кряквы в верховьях Южного Буга // Вестн. зоологии.- 1985.- №2.- С.42 – 61.
7. Любущенко С.Ю. Колоніальні навколородні птахи Вінницької області та їх охорона // Тези доп. VII Вінницької обласн. краєзн. конф.- Вінниця, 1989.- С. 50 – 51.
8. Микитюк О. ІВА території України: території важливі для збереження видового різноманіття та кількісного багатства птахів.- К., 1999.- 324 с.
9. Новак В.О. Жовтоголова плиска – новий гніздовий вид птахів Хмельницької області // Беркут.- 1996.-Т.5.- Вип. 2.- С.146 – 151.
10. Новак В.О. Кулики Хмельницької області // Беркут.- 1999.- Т.8.- Вип. 2.- С.137 – 140.
11. Портенко Л.А. Очерк фауны птиц Подольской губернии.- Бюл. Моск. о-ва испыт. природы. Секция биологов №XXXVII.- 1928.- Ч.І.- С.92 – 198.
12. Портенко Л.А. Птицы Подолии.- Труды третьего Всерос. съезда зоологов, анатомов и гистологов в Ленинграде 14 – 20 дек. 1927г.- Л., 1928.- С.89 – 90.
13. Птицы СССР. История изучения. Гагары, поганки, трубконосые.- М.: Наука, 1982.- 446 с.
14. Храневич В. Птахи Поділля. Огляд систематичний. Вінниця: Кабінет виучування Поділля, 1925.- Вип. 5.- 66 с.